

менти и вулгарни изрази. Во склад со своите лингвистично-теоретски поставки тој се грижеше на стилот да му даде класичен белег. Пропустите направени во тој поглед можат да се објаснат со убрзаниот темпо на работата, како и со особината на литературниот род на коментарите. А разликата во јазичните особености меѓу одделни книги на истото дело Барвик ги објаснува со промените што ги претрпел јазикот на Цезара во текот на времето, без да биде и сам свесен за тоа. Уште еден доказ за сукцесивноста во издавањето. Од содржајна страна Барвик констатира дека за разлика од BG, чија е главна одлика објективност и резервисаност, во BC често Цезар излегува од својата резервисаност и дава забелешки од субјективен карактер — израз на тенденциозноста на делото.

Заклучок. Карл Барвик дал еден нов прилог кон расветлувањето на проблемот — за целта на Цезаровото дело *Bellum civile*, за комплетноста на истото, оспорувана порано, како и за датирањето на издавањето на истото дело, т. е., дали истото било издадено по смртта на Цезара, како што докажувале други пред него, или пак било издадено през неговиот живот одн. од него лично, како што докажува Барвик. Критикувајќи и коригирајќи ги порано дадените поставки од други референти, Барвик убедливо ги документира своите излагања како неоспорливи.

А. Г. Таховски, Скопје

FERDINAND SOMMER, ZUM ZAHLWORT, München 1951: *Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, philosophisch-historische Klasse, Jahrgang 1950, Heft 7, S. 100, 80.*

Во главата „Normale Dekadenbildung“ Зомер го разгледува прашањето за формирањето на декадите во грчкиот и латинскиот јазик со упоредување на слични појави во келтскиот, тохарскиот и германскиот јазик. Во врска со зборовите $\epsilon\beta\delta\sigma\alpha\gamma\epsilon\tau\alpha\varsigma$, $\epsilon\beta\delta\sigma\alpha\varsigma$, $\epsilon\beta\delta\sigma\epsilon\kappa\tau\iota\varsigma$ коишто покажуваат едно предвокалско $\epsilon\beta\delta\sigma\alpha$ - со кардинално значење, Зомер констатира дека тоа бил најстар начин за правење такви сложенки, но дека предконсонантското $*\epsilon\beta\delta\sigma\alpha$ - со слична улога не постои, но само $\epsilon\pi\tau$ - < *и. е. *septm*, како пример, се цитира зборот $\epsilon\pi\tau\omicron\rho\acute{\omicron}\gamma\omicron\upsilon\omicron\iota$. Бидејќи е така работата, тогаш и најважниот претставител на $\epsilon\beta\delta\sigma\alpha$ -групата, т. е. зборот $\epsilon\beta\delta\sigma\alpha\eta\kappa\omicron\nu\alpha$, на кое што по аналогија на $\epsilon\beta\delta\sigma\alpha\eta\kappa\omicron\nu\alpha$ и $\epsilon\beta\delta\sigma\alpha\eta\kappa\omicron\nu\alpha$, Зомер му дава првобитен облик $*\epsilon\beta\delta\sigma\alpha\eta\kappa\omicron\nu\alpha$ (со и. е. предвокално $*septm$ -, $*sebdm$ -), може да се подведе под правилото за предвокалното $\epsilon\beta\delta\sigma\alpha$ - (со значење на кардинален број) за кое што видовме дека послужило како најстар начин за правење сложенки. А пак ординарното $\epsilon\beta\delta\sigma\alpha$ се изведува од $*septmos$. На сличен начин Зомер го разгледува и прашањето на бројот $\omicron\gamma\delta\sigma\alpha\kappa\omicron\nu\alpha$: за појавата на ненормалното $\gamma\delta$ - во $\omicron\gamma\delta\sigma\alpha$ < $*\omicron\gamma\delta\sigma\alpha$ а тоа од $*\omicron\gamma\delta\sigma\alpha$ со аналитично -о-, па аналогично и во $\omicron\gamma\delta\sigma\alpha\kappa\omicron\nu\alpha$, Зомер вели, дека е во прашање особена гласовна комбинација под влијание на „Siebenzahl“: аналогично со $*septm$ -о-с се формирало $*ok\tau$ -о-с. Така разгледувано, гласовното согласување на декадното кардинално $*\omicron\gamma\delta\sigma\alpha\kappa\omicron\nu\alpha$ со $*\omicron\gamma\delta\sigma\alpha$ не почива на изведување од него. Кај бројот $\epsilon\nu\epsilon\nu\eta\kappa\omicron\nu\alpha$ Зомер констатира дека тука не може да се прави паралела со $*\epsilon\nu\epsilon\nu\alpha\sigma$ ($\epsilon\iota\nu\alpha\sigma$, $\eta\nu\alpha\sigma$, $\epsilon\nu\alpha\sigma$) како што е случај во лат. јазик кај *nonaginta*: *ponus*. Додека $\epsilon\nu\epsilon\nu\alpha\sigma$ се подведува под епш за кардиналниот број Зомер претполага едно $*\eta\epsilon\eta\eta$ (или $*\eta\epsilon\eta\eta$), под кое што го подведува обликот $\epsilon\nu\epsilon\nu\eta\kappa\omicron\nu\alpha$, асимилиран облик од $*\epsilon\nu\alpha\eta\eta\kappa\omicron\nu\alpha$ а тоа изведено од $*\epsilon\nu\epsilon\nu\eta\kappa\omicron\nu\alpha$. А во помладиот облик $\epsilon\nu\eta\kappa\omicron\nu\alpha$ Зомер гледа можност за еден вид халпологија од $\epsilon\nu\epsilon\nu\eta$. За обликот $\epsilon\nu\eta\kappa\omicron\nu\alpha$ Зомер смета дека тука е во прашање контрахиран облик $\epsilon\nu\eta\kappa\omicron\nu\alpha$, изведен од $*\epsilon\nu\epsilon\nu\eta\kappa\omicron\nu\alpha$ при коешто основното $*\epsilon\nu\epsilon$ -, изведено од $*\eta\epsilon\eta$ - развило пред вокал едно удвоено $\eta\eta$. На крајот Зомер дава резиме каде се вели дека грчките декадни броеви 70—90 не претставуваат никаква посебна група во однос на броевите 20—60. Тие се образувани на ист

начин како и $\pi\epsilon\upsilon\tau\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\alpha$ и $\epsilon\acute{\xi}\eta\kappa\omicron\nu\alpha$ и изгледаат поинакви само наоко поради нивниот гласовен состав. Зомер преминува на латинскиот јазик и се задржува кај бројот *nonaginta* за кој констатира дека како првобитен облик му послужило * $\text{ne}^{\text{u}}\text{p}^{\text{a}}\text{-k}^{\text{m}}\text{ta}$, во коешто првиот дел * $\text{ne}^{\text{u}}\text{p}^{\text{a}}$ има и секундарен облик * $\text{no}^{\text{u}}\text{ep}$. За бројот *octoginta* со спореден облик *octuaginta*, образувачан по аналогија со *septuaginta*, Зомер вели дека бара анализа слична како и кај грчкиот облик $\omicron\upsilon\delta\omicron\kappa\omicron\nu\alpha$. А пак за бројот *septuaginta* Зомер смета дека како првобитен облик му послужило **sept(u)maginta* (со анаптиктичко *u*), чија анализа е аналогична со анализата на $\epsilon\beta\delta(\omicron)\mu\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\alpha$. На крајот Зомер заклучува дека во формирањето на бројните сложени, првиот дел на сложениката (*Vorderglied*) гласи: за „7“ пред консонант *septem*, пред вокал *septu-*, за „9“, освен во *nonaginta*, се јавува претконсонантскиот облик * $\text{no}^{\text{u}}\text{ep}$. Исто така и кај „10“ се јавува само претконсонантско десет. Дури во царско време се среќава *septi-* пред консонант, *sept-* пред вокал, но на последното му се придружува предвокалното дес-. Но никакво **desi-* пред консонант. Што се однесува до бројот „8“, Зомер ни дава на друго место примери од кои гледаме дека се јавува предвокално како *octi-*, а претконсонантско како *octi*, *octo-*, *octu-*.

Барајќи допирни точки и во други јазици, Зомер се обрнува кон келтскиот, тохарскиот и германскиот јазик. За келтскиот јазик Зомер констатира дека други пред него употребувале во анализирањето на декадите до 60 една, а од 70 нагоре друга метода; а и сам признава дека 80 и 90 имаат формации аналогични со 70. Во тој правец Зомер го разгледува тоа прашање за да би нашол паралели за разлика кога еден ист број во сложеники се употребува предвокално и претконсонантски со фонетска разлика во вториот и првиот случај. Во врска со тохарскиот јазик Зомер не се согласува со тие што сакаат, како во келтскиот, и тука да прават разлика во формирањето на декадите од 70—90 и од останатите декади. Признава дека од дескриптивна страна тоа е точно, но сè додека не се разбере од каде произлегува фонетската разлика, останува спорно дали можеби не е во прашање некоја структурелна особеност и не може да се врши поделба на две одделни хетерогени групи. За германскиот јазик Зомер констатира дека диференцијата во образувањето на декадите од 70—90 (*teihund-serija*) наспрам 20—60 (*tigjus-serija*) е од поинаков вид отколку во грчкиот, латинскиот, келтскиот, тохарскиот и сродните и. е. јазици. Во прашање е една регенерација, условена со специјални особености на германскиот јазик, а не тоа што ст. и. * $\text{k}^{\text{m}}\text{p}^{\text{m}}$ го задржало до времето на формирањето на единствениот германски јазик. Што се однесува до бројот 100 тој отпрво си имал назив *hund*, но заради отклонувањето конфузијата со 120 = *Grosshundert*, добил одделен назив * $\text{teihunt}^{\text{m}}$ $\text{h}^{\text{m}}\text{p}^{\text{a}}\text{p}$ “ така што се ограничил само на 200—900 за да се врати подоцна пак во употреба.

Во главата „*Sexagesimales (Duodezimales)*“ Зомер расправа за влијанието на вавилонскиот сексагезимален систем на формирањето броеви во и. е. јазици. Следувањето едно по друго на децималното и сексагезималното формирање довело до укрстување на двете системи. Баш бројот 12 послужил како посредник за укрстување на сексагезималното и декадниот систем со својата специфичност $60 : 5 = 12$.

Во посебна глава „*Vergleich des Sumerischen und Akkadischen mit dem Indogermanischen*“ Зомер ни кажува дека освен стотините и илјадите во и. е. јазик нема ништо друго сочувано од сумероакадскиот систем, бидејќи и „*Großhundert*“ и „*Großtausend*“ се изгубиле од употреба. Што се однесува до грчкиот, латинскиот и келтскиот јазик, Зомер кажува дека настанатите особености на гласовната структура во бројниот систем не даваат никакво право да истражува една историски или психолошки одделна група. Барајќи се на своето главно прашање, дали предниот дел (*Vorderglied*) кај бројните сложеники е *cardinale* или *ordinaire*, Зомер заклучува дека се во пра-

šaše cardinalia čiji fonetски облик е поинаков одошто кај едноци-френите главни броеви.

Во главата „Die finisch-ugrische Parallele“, Зомер констатира дека во таа група јазици декадите до 60 се формирани од сопствено јазично благо, додека повисоките декади се примени од надвор (иранско влијание).

Својот труд Зомер го завршува со главата „Wert des Problems für die Frage der indogermanischen Urheimat“, каде што констатира дека само западниот дел на и. е. група беше изложен на надворешно културно влијание додека останатите делови беа вон секој допир со надворешни влијанија коишто во разни правци надирале во правецот на живеалиштето на и. е. народи.

Заклучок: Како главно, низ целата студија на Зомера се третира прашањето за етимологијата и семантиката на бројните сложенки. Зомер тука дава нов прилог кон разрешувањето на тоа прашање. Во таа цел тој забележува разни појави од фонетиката: аблаут, асимилација, дисимилација, елизија, анаптика, хаплоглија, синицеа, скратување и продолжување на вокалите и др., разјаснувајќи го тоа со примери. Зомер успеал како целост да опфатне еден голем број јазици, не само и-европски, но и надвор од таа област, и така да даде една системна студија од областа на етимологијата и семантиката на броевите.

A. Ā. Таховски, Скопје.

D-R NIKOLA MAJNARIĆ, GRČKA METRIKA, Zagreb 1948.

Odkar je Aug. Böckh v svojem Pindaru (1811—21) položil grški metriki znanstveno vklado, na katero sta Aug. Rossbach in Rud. Westphal nekaj vsak zase, nekaj v skupnem delu zgradila solidno stavbo harmonike, ritmike in metrične umetnosti v grški poeziji, se je ta filološka disciplina razvila tako bujno, da se ji študent klasičnih ved le strahoma približuje, ker se boji, da bi se utegnil izgubiti v njeni nič kaj pregledni materiji. Če kje, mu je tu potreben kažipot, da mu utare stežó ter ga varno povede skozi obširni, na gosto zarasli blodnjak. Pri drugih narodih imajo dijaki dovolj takih kažipotov, v Nemcih, na primer, zelo uporabno, dasi za vseučiliški študij nekoliko skopo Rupprechtovo Einführung in die griechische Metrik, ki sloni na temeljni, a težko prebavljivi Wilamowitzovi Griechische Verskunst (1921); pri nas pa smo do zadnjih časov v ti stvari pogrešali pripravnega vodnika. Danes je zadelana tudi ta vrzel. Zaslugo za to hvale vredno delo ima dr. N. Majnarić, profesor klasičnih jezikov na univerzi v Zagrebu. Oborožen s temeljitim poznavanjem materije, doobra razgledan po zadevni literaturi, poleg tega pa obdarjen s tankim okusom in očividno ljubeznijo do neminljivih zakladov grške besedne kulture, je avtor s svojo Metriko ustvaril dragocen prispevek k izpopolnitvi jugoslovanske klasične znanosti, obenem pa je mladim filologom odprl pogled v oblikovno strukturo antičnih pesniških umetnin. Tako jim je dal možnost, da se utegnajo tudi glede formalne strani poglobiti, recimo, v tragiške zборе; a to je za izčrpno dojetje teh partij neogibno potrebno, zakaj pri sleherni resnični pesnitvi sta vsebina in oblika neločljivo povezani in dopolnjujeta druga drugo. Za popolno razumevanje ali bolje občutenje zbornih partij bi bilo treba seveda poznati tudi njih melodije; te so za nas na žalost izgubljene, zato je pa tem nujneje, da se kandidat klasične filologije seznaní z ritmično členitvijo pesemskih sistemov, kar ta vsaj do neke mere nadomešča melodijo.

Snov je avtor zajel v sedem razdelkov. Po treh kratkih poglavjih, kjer govori o ritmu v grški poeziji, o prosodiji in o grškem slogu vobče, prehaja na osrednji in poglavitni del ter obravnava v izčrpnih, preglednih in preciznih formulacijah metrične oblike grških stihov vseh vrst, z izbranimi zgledi iz klasične literature, zlasti tragikov. Sledi poglavje o grških strofah, kjer se navajajo predvsem tisti sistemi, ki so jih od Grkov pre-